

ปัญหาแรงงานต่างด้าวที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในปัจจุบัน

The problem of foreign workers affecting Thai society today

นรา บรรลิตกุล

Nara Bunlikitkul

สำนักงานกฎหมายบี.แอล.ซี

B.L.C. Law Office

E-mail: Narabunlikitkul@mcu.ac.th

๙-----๖

บทคัดย่อ

ปัญหาแรงงานต่างด้าวและแรงงานเถื่อนที่หลบหนีเข้าเมืองโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายเป็นปัญหาสำคัญที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงภายในสังคมไทย สาเหตุเนื่องมาจากการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและการแข่งขันอย่างรุนแรงภายใต้ ยุคนวัตกรรมด้านอุตสาหกรรม ทำให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อโครงสร้างด้านแรงงาน โดยเฉพาะตลาดผู้ใช้แรงงานพื้นฐาน ซึ่งถูกปฏิเสธจากแรงงานคนไทยในประเทศ ส่วนใหญ่จะเป็นงานที่ใช้แรงงานโดยตรงไม่ต้องการทักษะหรือความชำนาญเฉพาะแต่อย่างใด แรงงานต่างด้าวจึงเข้ามามีบทบาทในด้านการผลิตและการบริการของสังคมไทย รวมถึงตลาดแรงงานมีความต้องการแรงงานสูงขึ้น จึงเกิดการแย่งชิงแรงงานมากขึ้น ส่งผลให้มีแรงงานต่างด้าวอพยพเข้ามาประเทศไทยทั้งถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งนำไปสู่ปัญหาต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในปัจจุบัน

คำสำคัญ: แรงงานต่างด้าว; สังคมไทย

Abstract

The problems of foreign worker and illegal worker were terrible problems that caused impact on internal security in Thai society. The causes were due to the economic growth and intense competition under the era of industrial innovation. That cause was directly impacted on the worker structure especially the basic worker market which was rejected by Thai workers in the country. The most jobs in country were only worker, not required specific skills or expertise. Therefore, foreign worker was a role in the production and service of Thai society including the worker market which had higher demand for worker then there were a more rapacious for worker. That cause resulted to entering to Thailand of foreign worker by lawful and illegal which became to various problems that affected to Thai society in the present.

Keywords: Foreign workers; Thai society

บทนำ

แรงงานเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญทั้งด้านการผลิตและบริการ ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ อีกทั้งตลาดแรงงานมีความต้องการแรงงานสูงขึ้นเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แรงงานต่างด้าวจึงเข้ามามีบทบาทมากขึ้น รวมถึงการต้องการแรงงานเข้ามาทดแทนงานที่ไม่เป็นที่ต้องการของคนไทย ความต้องการแรงงานต่างด้าวมียอดที่สูงขึ้นเนื่องจากค่าแรงถูกและไม่ต้องจัดหาสวัสดิการจำนวนมากเช่นเดียวกับคนไทย ทำให้แรงงานต่างด้าวเป็นที่ต้องการของผู้ประกอบการไทยอย่างสูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการผลิตและการบริการ ทำให้จำนวนแรงงานดังกล่าวเพิ่มจำนวนขึ้นทุกปี และได้เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทยเป็นการถาวร เนื่องจากรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าในประเทศของตนเอง รวมทั้งการย้ายถิ่นฐานเพราะภัยทางการเมือง ก็ได้มีความแตกต่างจากสถานะของผู้พวยพวยย้ายถิ่นฐาน แต่สิ่งที่น่าสนใจกว่าคือการยอมรับชะตากรรมและความเป็นอยู่ของแรงงานต่างด้าว ทำให้สถานะทางสังคมคนเหล่านี้ไม่เปลี่ยนแปลงมากแต่อย่างใด (โยธิน อินทรประสงค์, 2558) นอกจากนี้ปัญหาสำคัญ

อีกประการหนึ่งที่เป็นผลพวงจากการเป็นผู้ย้ายถิ่นที่ผิดกฎหมาย เกิดปัญหาการค้ามนุษย์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมไทยทั้งในด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เป็นปัญหาทางสังคมที่มีต้นเหตุปัญหาทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม รวมถึงสายสัมพันธ์ระหว่างผู้ย้ายถิ่นของแรงงานต่างด้าวและกลุ่มนายหน้า (พิมพ์ชนก บุลยเลิศ, 2551) ดังนั้นการกำหนดทิศทางเชิงนโยบายที่ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อให้สามารถรับมือกับปัญหาผู้อพยพย้ายถิ่นของแรงงานต่างด้าว จึงเป็นสิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยวางอยู่บนหลักการของการยอมรับความจริงและพิจารณาจากมุมมองที่หลากหลายประกอบกัน จึงจะทำให้สามารถจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สมสกุล เบาเนิด, 2560)

ประเด็นเกี่ยวกับสถานะและปัญหาของแรงงานต่างด้าว

1. ปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจไทยกับการพึ่งพาแรงงานต่างด้าว

แรงงานต่างด้าวเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อสังคมไทยในตลาดแรงงานด้านการผลิตและการบริการ อย่างมาก มาจากสาเหตุปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก สังคมไทยกำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุทำให้เกิดช่องว่างของแรงงานระหว่างผู้ที่ยังไม่เข้าสู่ตลาดผู้แรงงานไม่สามารถเติบโตมาทดแทนทันเวลาต่อผู้ใช้แรงงานสูงอายุที่กำลังจะเกษียณอายุได้ และประการที่สองผู้ใช้แรงงานคนไทยหันไปสู่งานที่ใช้ทักษะและงานที่ได้ค่าตอบแทนสูง และให้ความสำคัญน้อยลงกับงานที่หนักมีค่าตอบแทนน้อย สกปรกและเสี่ยงภัย เนื่องจากโครงสร้างการผลิตและการบริการของไทยยังคงต้องการแรงงานระดับล่างที่มีทักษะต่ำมาทำงานเหล่านี้อยู่ ทำให้ไทยจะยังต้องเผชิญกับการอพยพเข้ามาของแรงงานต่างด้าวอย่างต่อเนื่อง (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, 2555)

ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ต้องมีความตระหนักและหาแนวทางป้องกันการขยายตัวของแรงงานต่างด้าวให้อยู่ในกรอบอย่างเคร่งครัด อีกทั้งการกำหนดอาณาเขตพื้นที่ในการใช้แรงงานต่างด้าวให้ชัดเจนมากขึ้น เพื่อจะได้สามารถควบคุมแรงงานต่างด้าวที่อพยพเข้ามาโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายได้อย่างทั่วถึง

2. สถานะทางเศรษฐกิจ

เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดด้านชีวิตความเป็นอยู่ ที่อยู่อาศัย รายได้ ทักษะการใช้ภาษาไทย การศึกษา การทำงาน ค่าจ้าง และการส่งเงินกลับภูมิลำเนาของแรงงานต่างด้าว พบว่าคนเหล่านี้สามารถดำรงชีวิตได้ตามปกติ เนื่องจากเมื่อดูถึงรายได้จะเห็นว่าแรงงานต่างด้าวมียาได้ครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 28, 458.47 บาท (กรุงเทพมหานคร, 2563) ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วจะสูงกว่าแรงงานคนไทยที่มีรายได้น้อยกว่าอาศัยอยู่ในเมือง นอกจากนี้แรงงานต่างด้าวยังสามารถส่งเงินกลับภูมิลำเนาสม่ำเสมอเป็นการนำเงินออกนอกประเทศ โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวบางส่วนรวมถึงแรงงานต่างด้าวที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย รายได้ส่วนใหญ่จากการทำงานมิได้มีการเสียภาษีให้กับประเทศไทยแต่อย่างใด อีกทั้งประเทศไทยยังต้องแบกรับภาระทางสังคมของแรงงานเหล่านั้น ทำให้ได้ข้อสรุปโดยทั่วไปว่า แม้สถานะความเป็นอยู่ของกลุ่มคนเหล่านี้จะค่อนข้างยากลำบาก แต่ก็สามารถใช้ชีวิตทั่วไปในสังคมได้ ผวนกับประสบปัญหาจากสถานะทางกฎหมายที่ไม่ชัดเจน (สิทธิพันธ์ มานิตกุล, 2557)

ดังนั้น ประเทศไทยต้องดำเนินการจัดการแรงงานต่างด้าวให้เข้าสู่ระบบอย่างถูกต้อง เพื่อจะได้จัดเก็บภาษีรายได้กับผู้ที่มาขายแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ เพื่อลดภาระของประเทศในการจัดตั้งสาธารณูปโภคด้านต่าง และลดปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้น

3. ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคมไทย

ปัญหาที่พบเป็นปกติในสังคมไทย คือ ปัญหาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ทั้งนี้เหตุผลสำคัญคือ การไม่มีสถานะทางกฎหมาย ที่ชัดเจนว่าพวกเขาเป็นใครในสังคมไทย แม้กลุ่มแรงงานต่างด้าวจะเกิดและอาศัยอยู่ในไทยเป็นระยะเวลานาน แต่ด้วยการอพยพเข้ามาอย่างผิดกฎหมายของแรงงานต่างด้าว การลักลอบหนีเข้าเมืองตามชายแดน ทำให้ไม่กล้าแจ้งให้ทางหน่วยงานภาครัฐทราบ เพราะกลัวว่าจะถูกส่งกลับประเทศ และถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกกดค่าแรงและถูกใช้ให้ทำงานหนักกว่าปกติ ด้วยเหตุผลของการไม่มีสถานะทางกฎหมาย ก็ทำให้สวัสดิการแรงงานพื้นฐานต่างๆ ของพวกเขา เช่น วันหยุด ค่ารักษาพยาบาล ที่พัก อาหาร ค่าเดินทาง และอุปกรณ์ต่าง ๆ ขาดหายไป (อนุสรณ์ อนุวงศ์, 2557) นอกจากนี้ ปัญหาการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน การถูกนายจ้างหรือเพื่อนร่วมงานทำร้าย รวมถึงปัญหาสุขภาพ การศึกษา และยาเสพติดก็ยังเป็นปัญหาสำคัญของกลุ่มคนเหล่านี้ นอกจากปัญหาทาง

สถานะทางกฎหมายที่เกิดขึ้น และก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ยังมีปัญหาในเรื่องของการบริหารจัดการอื่นๆ เช่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดข้อมูล และหลักฐานที่เพียงพอ การแก้ไขปัญหาที่มีได้แยกรุ่นของแรงงานต่างด้าว ยังคงเคยชินกับการช่วยเหลือแบบเดิม และค่าใช้จ่ายของการให้ความช่วยเหลือโดยแยกรุ่นของแรงงานต่างด้าวก็ค่อนข้างสูง ถึงแม้จะมีปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น แรงงานต่างด้าวจำนวนมากกลับมีความพอใจในสถานะที่เป็นอยู่ ทั้งนี้อาจเกิดจากการที่มีประสบการณ์และพบเห็นการดำรงชีวิตของคนรุ่นบิดามารดามาตั้งแต่เด็ก ทำให้เคยชินกับสภาพปัญหาที่ได้รับจากนายจ้าง เจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงเพื่อนแรงงานคนอื่น ขณะเดียวกันก็มุ่งแต่การทำงานเพื่อหารายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัว ทำให้ละเลยและไม่มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานที่ควรจะได้รับจากผู้ประกอบการ (สุพัตรา ธิมคำ, 2554)

ดังนั้น ถ้าหากนำแรงงานต่างด้าวเข้าสู่ระบบที่ถูกต้องตามกฎหมายได้อย่างครอบคลุมทุกด้าน ปัญหาต่างๆ และการถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างก็จะหมดสิ้นไป ทำให้คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว สามารถยกระดับตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนได้ดีมากขึ้นกว่าที่เป็นมาในอดีต รวมทั้งปัญหาทางสังคมก็จะลดลงอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สมบูรณ์ให้กับประเทศได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

แนวทางการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าว

1. การปรับแนวทางการแก้ปัญหาแรงงานต่างด้าว ภาครัฐจะต้องมีแนวทางในการควบคุมแรงงานต่างด้าวให้มีจำนวนความต้องการที่แท้จริง การบริหารจัดการไม่ควรมุ่งไปที่ตัวแรงงานต่างด้าวเพียงอย่างเดียว ในภาพรวมควรมุ่งเน้นไปที่ตัวนายจ้างหรือผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นผู้กำหนดการจ้างและเป็นผู้ต้องการใช้แรงงานให้กลุ่มคนเหล่านี้ เปิดเผยข้อมูลแรงงานต่างด้าว และร่วมมือปฏิบัติทุกขั้นตอนตามกฎหมาย เพื่อให้ทราบจำนวนความต้องการแรงงานที่แท้จริง

2. การเพิ่มกำลังสกัดกั้นตามแนวชายแดน ควรใช้กำลังในการสกัดกั้นจากหน่วยงานที่รับผิดชอบและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติหน้าที่ในการตั้งจุดสกัดเพิ่มเติม และตรวจค้นในพื้นที่สงสัยว่ามีการลักลอบหลบหนีเข้าเมืองของแรงงานต่างด้าว และ

ควรมีการเพิ่มความถี่และเคร่งครัดในการปฏิบัติงานดังกล่าวให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งสามารถลดการลักลอบหนีเข้าเมืองของแรงงานต่างด้าวได้ดียิ่งขึ้น

3. การปรับลดขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวกับการจดทะเบียนและการอนุมัติให้ทำงานของแรงงานต่างด้าว กระทรวงแรงงานควรปรับขั้นตอนการดำเนินการเกี่ยวกับการจ้างแรงงานต่างด้าวให้เหมาะสม สะดวกรวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนของนายจ้างเพื่อตัดขบวนการนำพาซึ่งเป็นขบวนการค้ามนุษย์ที่ผิดกฎหมายและการใช้แรงงานเด็ก โดยดำเนินการ ในลักษณะของ One Stop Service เพื่อให้ นายจ้างได้รับความสะดวก ในการร่วมมือกับภาครัฐ ในการจัดหาแรงงานต่างด้าว โดยการดำเนินการจะต้องไม่ยุ่งยากและซับซ้อนเหมือนที่ผ่านมา ซึ่งหน่วยงานภาครัฐ มักจะขาดการบูรณาการในการปฏิบัติงานร่วมกันจนทำให้เกิดปัญหาความล่าช้า ความซ้ำซ้อนในระบบงาน

4. การปรับปรุงระบบฐานข้อมูล เพื่อให้สามารถยืนยันพิสูจน์สัญชาติแรงงานต่างด้าวเป็นรายบุคคลจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลโดยมีหน่วยงานกลาง (กระทรวงแรงงาน) เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ ถึงแม้ในปัจจุบันจะมีการดำเนินการอยู่แล้วแต่ต้องสามารถทำให้ข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลทะเบียนราษฎร์ที่สมบูรณ์และครอบคลุมทั้งตัวแรงงานต่างด้าว รวมถึง

ผู้ติดตาม โดยข้อมูลจะต้องเชื่อมโยงไปยังหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างสะดวกรวดเร็ว การจัดทำบัตรประจำตัวแรงงานต่างด้าวจะต้องมีมาตรฐานเดียวกัน มีข้อมูลที่จำเป็นเพียงพอในการตรวจสอบพิสูจน์ตัวบุคคลเพื่อให้สามารถติดตามและควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การเข้มงวดในการบังคับใช้ กฎหมายและข้อระเบียบที่เกี่ยวข้อง ควรเข้มงวดในการบังคับใช้ มีความเด็ดขาดมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้กระทำความผิดมีความเกรงกลัวและไม่กล้าที่จะกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งเรื่องนี้อาจส่งผลกระทบต่อ การถูกกีดกันทางการค้า เพราะองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) จะเข้มงวดมากต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมถึงการใช้แรงงานเด็กและการค้ามนุษย์ (ชาตรี มูลสถาน, 2554)

สรุป

ประเทศไทยไม่สามารถหาแรงงานได้อย่างเพียงพอ อันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานอย่างรุนแรง ต้องมีการใช้แรงงานต่างชาตินานาชาติจำนวนมาก ซึ่งเป็นข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและสังคมไทยที่เป็นจุดอ่อนตลอดจนถึงการบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใสของหน่วยงานที่รับผิดชอบ จนส่งผลให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับแรงกดดันและความเสี่ยงมากขึ้น อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศและการพัฒนาการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยก่อให้เกิดภัยคุกคามและความเสี่ยงที่มีความซับซ้อนขึ้น อาทิ ปัญหาอาชญากรรมสุขอนามัย และสาธารณสุข รวมถึงเป็นภาระของภาครัฐทั้งด้านสิทธิและสถานะของบุคคลตามกฎหมาย รวมถึงนโยบายการจัดการแรงงานข้ามชาติของไทย ซึ่งตามไม่ทันปัญหาที่เกิดขึ้นและอุปสรรคที่เกิดขึ้นมีได้อยู่ที่ตัวปัญหาที่มีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น แต่เพียงเท่านั้น แต่อยู่ที่วิธีการจัดการปัญหาของภาครัฐที่ยังไม่ก้าวข้ามพรมแดนจากวิธีการคิดแบบเดิมๆ ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวและอุปสรรคการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการแก้ไขข้อขัดข้องจากการทำงานของคนต่างด้าวได้ตรงประเด็นปัญหาได้มากขึ้น รวมถึงการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2561 และกรอบยุทธศาสตร์ชาติการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพธุรกิจ. (2563). แรงงานต่างด้าว. สืบค้น 31 มกราคม 2563, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail>.

ชาติรี มูลสถาน. (2554). การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวชาวลาวในประเทศไทย ใน พ.ศ.2563. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน). นครปฐม: มหาวิทยาลัยคริสเตียน.

พิมพ์ชนก บุลยเลิศ. (2551). แรงงานต่างด้าวในภาคธุรกิจก่อสร้างในจังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

- โยธิน อินทรประสงค์. (2558). *กฎหมายการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว*.
กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ. (2555). *แผนแม่บทการบริหาร
จัดการแรงงานต่างด้าวจังหวัดสมุทรสาคร*. กรุงเทพฯ: สถาบันที่ปรึกษาเพื่อ
พัฒนาประสิทธิภาพในราชการ.
- สมสกุล เบาเนิด. (2558). *การจัดการแรงงานต่างด้าวของสถานประกอบการแปรรูป
อาหารทะเลในอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสาคร*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร
- สิทธิพันธ์ มานิตกุล. (2557). *การจัดตั้งองค์กรรักษาสันติภาพของชาติทางทะเล*.
(รายงานการศึกษาส่วนบุคคล). กรุงเทพฯ: สถาบันการต่างประเทศเทวะ
วงศ์วโรปการ. กระทรวงการต่างประเทศ.
- สุพัตร ธิมาคำ. (2554). *แนวคิดและแนวทางการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติ
พม่า: บทบาทภาครัฐและภาคประชาสังคม*. ขอนแก่น: การประชุมวิชาการ
มหาวิทยาลัยขอนแก่นประจำปี 2554.
- อนุสร อนุวงศ์. (2557). *แรงงานไทยใน AEC ก้าวให้ทัน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการ
ด้านวิชาการคณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.